

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
e-ISSN:2458-9624

Cilt: 8 Sayı: 2 Sayfa Aralığı: 314-335 e-ISSN: 2458-9624 DOI: 10.51725/etad.944339

RESEARCH

Open Access

ARAŞTIRMA

Açık Erişim

1952'den 2021'e Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Programlarında

Sosyal-Duygusal Gelişim

Social-Emotional Development in Preschool Education Programs in

Turkey from 1952 to 2021

Duygu Özdemir, Hayriye Miraçnur Eruzun, Nalan Kuru

ÖZ

Bu araştırmanın amacı 1952 yılından günümüze Türkiye'de uygulanmış olan okul öncesi eğitim programlarında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verilme durumlarının incelenmesidir. Araştırmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de yayımlanan tüm MEB Okul Öncesi Eğitim Programları oluşturmaktadır. 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarıyla ilgili içerik analizi yapılmış ve sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verilme durumları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda 1952 Okul Öncesi Eğitim Programı'ndan, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'na kadar sosyal duygusal gelişime giderek daha geniş yer verildiği ancak bu alanın programda yine de güçlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda yeni yapılandırılacak programlarda sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara daha çok yer verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Yazar Bilgileri

Duygu Özdemir

Okul Öncesi Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye
duygoz.2@gmail.com

Hayriye Miraçnur Eruzun

Okul Öncesi Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Bursa, Türkiye
eruzunmiracnur@gmail.com

Nalan Kuru

Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye
nalankuru2@gmail.com

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the inclusion of elements related to social emotional development in preschool education programs implemented in Turkey since 1952. Document analysis method was used in the research. The material of the study consists of all Ministry of National Education Preschool Education Programs published in Turkey. Content analysis was conducted on pre-school education curricula used in 1952, 1989, 1994, 2002, 2006, and 2013, and the inclusion of elements related to social and emotional development was evaluated. As a result of the study, it was determined that social emotional development was given a wider place from the 1952 Pre-School Education Program to the 2013 Preschool Education Program, but this area should still be strengthened in the program. In this context, it is recommended to include more factors related to social emotional development in the newly structured programs.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Sosyal-duygusal gelişim
Okul öncesi eğitim
Okul öncesi eğitim programları

Keywords

Social-emotional development
Pre-school education
Pre-school education programs

Makale Geçmişi

Geliş: 28/05/2021

Düzeltilme: 27/11/2021

Kabul: 07/12/2021

Atıf için: Özdemir, D., Eruzun, H. M. ve Kuru, N. (2021). 1952'den 2021'e Türkiye'deki okul öncesi eğitim programlarında sosyal-duygusal gelişim. *JRES*, 8(2), 314-335. <https://doi.org/10.51725/etad.944339>

Etik Bildirim: Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Giriş

Okul öncesi dönem, gelişimin nitelik ve nicelik açısından en yoğun olduğu dönemi kapsamaktadır. Doğumdan itibaren başlayan bu süreç kritiktir ve geleceği belirleyen özelliklere de sahiptir. Gelişim fiziksel, sosyal, duygusal, devinimsel, bilişsel, dil, cinsel, ahlak gelişimi gibi alt başlıklarda ele alınsa da bir bütün olarak ilerler (Çelikkaleli, 2014). Bütün gelişim alanları birbirleriyle etkileşim halindedir. Çocuğun kapasitesinin en üst düzeye çıkarılması ve kendisini gerçekleştirmesi ancak bu dönemin sağlıklı, bilinçli ve anlamlı şekilde desteklenmesiyle mümkündür (Aydın, 2003). Okul öncesi eğitim çocuklara bu desteği tüm gelişimsel açılardan eşit bir biçimde bütünsel bir bakış açısı ile vermeyi hedeflemelidir.

Eğitim sisteminin en önemli basamağı olan okul öncesi eğitim, ciddi, bilimsel ve sistematik bir organizasyon ile yönlendirilmesi gereken bir eğitim basamağıdır (Başal, 2013). Okul öncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak ve onları ilkokula hazırlanmasını desteklemektir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). Okul öncesi eğitim kurumunda bu amaçları gerçekleştirmede temel dayanak uygulanan okul öncesi eğitim programıdır. Söz konusu amaçların sistematik organizasyonunu sağlamak için ülkemizde eğitim programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim programlarında dünyada ve Türkiye’de meydana gelen gelişmeler doğrultusunda program geliştirme çalışmalarına yön vermiştir. Ülkemizde uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programları 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 yıllarında yeniden ele alınarak geliştirilmiştir. Ülkemizde okul öncesi eğitime yönelik ilk program, yönetmeliği de içinde barındıran 1952 programı olmuştur. 1989 programı kapsamının ve içeriğinin genişlemesi açısından ilk somut program niteliği taşımıştır. 1994 yılında ilk defa resmi bir Okul Öncesi Eğitim Programı hazırlanmıştır. 2002, 2006 yıllarında programları güncelleme çalışmaları devam etmiştir. Son olarak 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı güncellenmiştir. Son yıllardaki eğitim programı çalışmalarında farklı öğrenme kuram ve modellerindeki çocuk merkezli uygulamalardan faydalanarak eklektik bir program güncellemesi yapılmıştır (MEB, 2013).

Okul öncesi dönemde, zorunlu eğitim döneminin temellerini atan yeterlikleri ve becerileri güçlendirebilecek, eğitim durumları veya öğrenme yaşantıları esnek, uyarlanmaya açık, çocuk merkezli eğitim programlarına gereksinim duyulmaktadır (Hotaman, 2010; Senemoğlu, 1994). Kaliteli bir okul öncesi eğitim programı; çocuğun benliğini geliştirecek, çocuğun etkinliklere etkin katılımını destekleyici, ailenin eğitime katılımını sağlayan, çocuğa keşif olanağı veren, çocuğun sağlıklı gelişimi için yeterli becerileri kazandıracak nitelikte olmalıdır (Tuncer, 2015). Bir başka açıdan içinde bulunduğu kültürün değer yargılarını fark eden, yorumlayıp değerlendirebilen, farklı insanların anlayışlarını yorumlayabilen, hoşgörülü bireylerin yetişmesini sağlamaktır (Yapıcı ve Yapıcı, 2016). Program, çocukların gelişim düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmasıyla beraber, öğretmenin de programın esnek yönünden faydalanarak çocukları tanıyıp, değerlendirip, eğitim planını uygulamaya almalıdır (Kılıçkaya ve Zelyurt, 2015).

Okul öncesi eğitim programı, özellikle temel yaşam becerilerinin öğretiminde ve çocuğu farklı gelişim alanları (fiziksel, bilişsel, dil, sosyal, duygusal) açısından ilkokula hazırlamayı amaçlamaktadır (Uçuş-Güldalı ve Demişbaş, 2017). Fiziksel gelişim genel olarak boy, ağırlık, hacim gibi fiziksel görünümde meydana gelen büyüme ve gelişimini ifade eder (Türkoğlu, 2016). Bilişsel gelişim, tüm zihinsel süreçleri ifade eder. Sosyal duygusal gelişim, bireyin kendini tanıması ve çevresiyle uyum içerisinde yaşayabilmesidir. Dil, duygu düşünce ve isteklerin aktarıldığı gelişmiş simgesel öğedir. Dil

gelişimi ise fiziksel ve çevresel etkenlerin beraberinde ilerler. Kendisini ifade edebilen, toplumsal yaşama uyum sağlayan çocuk, akademik (bilişsel) alanda da başarı sağlayacaktır (Çakar ve Arbak, 2004; Elcik, 2015; Melikoğlu, 2020; Tabur, 2020). Bu durum gelişim alanlarının birbiriyle olan etkileşiminin iyi kanıtıdır.

İnsanın gelişimi yaşam boyunca sürmekte ve bu süreçte ortaya çıkan her bir değişikliğe bireyin uyum sağlaması için birçok gelişim alanı birbirini etkilemektedir. Bu yüzden gelişim bir bütündür ve birindeki bir aksama veya gerilik diğerlerini de yavaşlatmakta, benzer şekilde birindeki ilerleme diğerlerini de desteklemektedir. Gelişim insan yaşamı boyunca genel olarak üç alanda oluşmaktadır. Bunlar duyuşsal kapasiteler, motor beceriler, fiziksel özelliklerdir. Fiziksel özelliklerle ilgili olan fiziksel alan, tüm zihin yetenekleri ve aktiviteleri hatta düşünce organizasyonunu kapsar. Bilişsel alan ve kişinin duygularındaki ve başka insanlarla olan ilişkilerindeki ve kişiliğindeki değişiklikleri içeren psiko-sosyal alan olarak özetlenebilir (Atay, 2005; Bayhan ve Artan, 2005; Kuru, 2006).

Sosyal bir varlık olan insan, dünyaya geldiği andan itibaren toplumun içerisinde yer alır. İlk olarak aile içerisinde büyüyen bebek burada fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması durumuna göre bazı duygular geliştirmeye başlar. İhtiyaçları karşılanan çocuk güven duygusu oluşturarak, duygusal açıdan rahatlama yaşar (Çelikkaleli, 2014; Pekçan-Akça, 2020). Duygusal gelişim, çocuğun kendi duygularını fark edebilmesi, tanımlayabilmesi, kontrol edebilmesi ve ifade edebilmesi aynı zamanda başkalarının duygularını da anlayıp, yorumlayıp bu duygulara cevap verebilme becerisi kazanabilmesidir.

Sosyal gelişim, bireyin içinde bulunduğu kültürdeki diğer insanlarla uyum içerisinde yaşama becerisi kazanmasıdır (Çetin, 2019). Sosyalleşmenin gerçekleşebilmesi için duygular etkin rol oynar. Sosyal bir varlık olan insan, duyguları aktarma aracı olarak dili kullanır. Dil, çocukların duygularını çevresine iletmesini ve çevreyle sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına yardımcı olur (Dilbaz, 2020; St-Clair, Forrest, Yew ve Gibson, 2019; Temizyürek, 2008). Bu açıdan sosyal duygusal gelişim, çocuğun kendini ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içinde olabilmesidir (Kandır ve Alpan, 2008).

Okul öncesi dönemde çocuk, kendini giderek genişleyen sosyal ilişkiler ağının içinde bulmaktadır. Çocuk, toplum içerisinde nasıl hareket etmesi gerektiğini ve insanlar arasındaki ilişkileri kavramaya başlamaktadır. Bu yüzden okul öncesi dönemde çocukların sosyal duygusal gelişiminin desteklenmesi üzerinde önemle durulmalıdır (Ekinci-Vural, 2006). Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişimin ne derece önemli olduğunun kavranması çocuklara iyi bir psikolojik, sosyal ve akademik bir gelecek sağlamak açısından çok önemlidir (Çiftçi, 2015). Akranlarıyla ve öğretmeniyle girdiği sosyal ilişkiler içerisinde çocuklar bağımsız davranmayı öğrenmektedirler. Öğretmenler, bu dönemde çocukların gelişim düzeylerini, bireysel farklılıklarını göz önüne alarak onları destekleyecek bir etkinlik planı oluşturmalıdır. Öğretmenler, onlara rehberlik edecek Millî Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programını baz alırlar. Buradaki kazanım ve göstergelere göre etkinlik planı hazırlarlar. Okul öncesi eğitim programı, akademik becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin yanında, sosyal-duygusal becerileri geliştirecek etkinliklere ve kültürel değerlere de yer vermelidir.

Sosyal-duygusal beceriler çocukların zihin, duygu ve davranışlarını bütünleştirmeyi öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Çocukların gelişimsel sorumluluklarıyla başa çıkmalarında onlara yardımcı olduğu, bu şekilde çocukların kültüre duyarlı yollarla uygun gelişimsel beceriler

kazandıkları, okuldaki yaşantılarından keyif aldıkları, motivasyonlarının arttığı, destek verici ve güvenli öğrenme çevresinin oluştuğu belirtilmektedir (Samancı ve Uçan, 2017; Totan, 2011).

İletişimin yoğunlaştığı ve çok boyutlu etkileşimin arttığı bir dünyada gençlerin ve okul dönemi çocuklarının sosyal ve duygusal becerileri desteklenmediğinde okul başarısızlığı, sağlık sorunları, yaşamdan tat almama, yalnızlaşma, şiddete eğilim ve suç işleme yatkınlığı gibi istenmeyen sonuçlar doğabileceği konusunda fikir birliği sağlanmıştır (Ceylan ve Yiğitalp, 2018; TÜİSAD, 2020).

Son yıllarda akademik zekânın ve başarının yaşam içerisindeki başarıyla bir olmadığının anlaşılmasıyla birlikte sosyal duygusal öğrenme kavramına verilen önem artmıştır. Akabinde sosyal duygusal öğrenme eğitimlerine ve programlarına gereksinim ortaya çıkmıştır. Çocukların sosyal duygusal, fiziksel, bilişsel ve toplumsal olarak bir bütün içerisinde gelişimleri temel alınmaya başlanmıştır (Körler, 2011). Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen (2017) yaptıkları araştırmada, Kendilik Değerini Geliştirme Programı ve Sosyal Duygusal Eğitim Programı alan çocukların genel kendilik değeri üzerinde etkili olduğu ve bu etkinin uzun süreli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Esen-Aygün (2017) yaptığı çalışmada, sosyal-duygusal öğrenme programlarının sosyal duygusal öğrenme becerileri, akademik başarı ve sınıf iklimi algısı üzerine etkilerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Gormley-Jr, Philips, Newmark, Welti ve Adelstein (2011), yaptıkları araştırmada yüksek kaliteli, okul temelli okul öncesi programlarının sosyal-duygusal gelişimi artırabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Boz, Uludağ ve Tokuç (2018), aile katımlı sosyal beceri oyunlarının çocukların sosyal becerilerine olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yıldırım ve Temel (2020) yaptıkları çalışmada, Yaşam Becerileri Eğitim Programının sosyal uyum ve sosyal yaşam düzeylerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Şenol ve Metin (2021), Drama Eğitim Programının çocukların etkileşimleri ve sosyal becerileri üzerindeki etkililiğini ortaya koymuşlardır.

Sonuç olarak, sosyal duygusal gelişimin yalnız okul öncesi dönemde değil, gelişen ve değişen insanın dünya şartlarında uyumu için yaşamın her döneminde önem arz ettiği görülmektedir. Ancak genellikle ülkemizde öğrenmenin bilişsel yönü ve akademik başarı öncelenmekte, sosyal duygusal unsurlar ihmal edilmektedir. Eğitim programlarında öğrenmenin sosyal-duygusal boyutuna verilen önemin artması, öğretmenlere rehberlik etmesi açısından değerli görülmektedir. Bu bakış açısı ile bu araştırma, 1952'deki ilk taslak okul öncesi eğitim programı çalışmasından günümüze ülkemizde yayımlanan okul öncesi eğitim programlarının sosyal duygusal alana nasıl ve ne derece yer verdiğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki, araştırma soruları sorulmuştur.

- 1) Okul Öncesi Eğitim Programları'nda sosyal-duygusal gelişim ile ilgili hedef-kazanım-amaç ifadelerine yer verme durumu nasıldır?
- 2) Okul Öncesi Eğitim Programları'nda sosyal-duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?
  - a) 1952 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda sosyal duygusal gelişimi le ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?
  - b) 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda sosyal duygusal gelişimi le ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?
  - c) 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda sosyal duygusal gelişimi le ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?

- d) 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda sosyal duygusal gelişimi le ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?
- e) 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda sosyal duygusal gelişimi le ilgili unsurlara yer verme durumu nasıldır?

Araştırmanın 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verme durumlarını inceleyerek ve gelecekte hazırlanacak okul öncesi eğitim programlarına ışık tutması açısından önemli ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma, doküman/belge inceleme yoluyla toplanan verilerin analizine dayanmaktadır. Doküman (belge) inceleme nitel araştırma yöntemine girmesi sebebiyle nitel bir çalışmadır. Doküman incelemesi, araştırmanın amacına yönelik olarak yazılı ve basılı belgelerin analizini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Analiz yöntemlerinden içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır.

İçerik analizi, yazılı belge ya da metnin içeriğinin incelenmesi belirli kategorilere ayrılarak istatistiksel ya da sayısal olarak ortaya konulmasında kullanılır (Ekiz, 2020). Çalışmada araştırmacılar öncelikle, Türkiye'de uygulanmış 1952, 1989, 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarına ulaşmışlardır. Her bir araştırmacı tüm programları detaylı olarak incelemiş ve sosyal duygusal gelişim ile ilgili hedef ve kazanımları ele almıştır. Daha sonra araştırmacıların araştırma sonunda elde ettikleri sosyal duygusal gelişim unsurları karşılaştırılmış ardından bir form haline getirilerek analizler yapılmıştır. Programlarla ilgili yapılan açıklamaları daha detaylı ele almak amacıyla betimsel analizde kullanılmıştır.

Betimsel analiz yaklaşımında amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Programlardaki sosyal duygusal gelişim unsurları yer alan hedef ve kazanımları belirlenmiş, Türkiye'de uygulanan okul eğitim programları sosyal-duygusal gelişim açısından ele alınmış ve 1952-2013 arasındaki yıllarda sosyal duygusal gelişime yer verilme durumları değerlendirilmiştir.

Etik Bildirim

Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Bulgular

Tablo 1'de okul öncesi eğitim programlarında sosyal-duygusal gelişim ile ilgili hedef-kazanım-amaç ifadelerine yer verme durumu genel olarak incelenmiştir:

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitim Programlarında Sosyal-Duygusal Gelişim ile İlgili Hedef-Kazanım-Amaç İfadelerine Yer Verme Durumu (Özet Tablo)

Eğitim Programı	Programlardaki Toplam Hedef-Kazanım-Amaç Sayısı	Sosyal-Duygusal Alan ile İlgili Hedef-Kazanım-Amaç Sayısı	Sosyal-Duygusal Gelişim Alanının Tüm Hedef-Kazanım-Amaçlara Oranı (%)
1989	26 Amaç	8 Amaç	31
	104 Davranış	21 Davranış	20
1994	39 Hedef	13 Hedef	33
	146 Hedef davranış	56 Hedef Davranış	38
2002	43 Hedef	13 Hedef	30
	168 Kazanılması Beklenen Davranışlar	46 Kazanılması Beklenen Davranışlar	27
2006	54 Amaç	15 Amaç	28
	264 Kazanım	58 Kazanım	21
2013	63 Kazanım	17 Kazanım	27
	343 Gösterge	53 Gösterge	15

1952 yılında programda gelişim alanı gruplandırılması yapılmamıştır. Bunun yerine öğretmenler için gelişim alanlarını desteklemeye yönelik genel bilgilendirmelere yer verildiği için Tablo 1’de 1952 verileri yer almamıştır.

Tablo 1 incelendiğinde, 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda bulunan 26 amaçtan 8’i sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilmiştir. Bunların tüm amaçlara oranı %31 olarak yer almıştır. 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda 39 Hedefin 13 Hedefi sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilmiştir. Bu oran ise %33’tür. 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda 43 Hedeften 13 Hedef sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilmiştir. Bu oran %30’dur. 2006 programında 54 amactan 15 amaç sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilmiştir. Tüm hedeflere oranı %28 olmuştur. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda 63 kazanımın 17’si sosyal duygusal gelişim unsuru olarak ele alınmıştır. Bu oran ise %27 olarak kalmıştır.

1989 programında, kazandırılması istenen beceriler “amaç ve davranış” olarak yer almıştır. 1994 programında “hedef ve hedef davranışlar” olarak değişmiştir. 2002 programında “hedef ve kazanılması beklenen davranışlar”, 2006 programında “amaç ve kazanım” ve son olarak günümüzde, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda “kazanım ve gösterge” olarak güncellenmiştir.

Türkiye’de yaşanan sosyal, politik olaylar sebebiyle okul öncesi eğitim alanında yaşanan durgunluk, 1950 yılından sonra yeniden canlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar sonucunda, 1952 Ana Okulları Yönetmeliği ve Ana Okulu Programı olarak adlandırılan program hazırlanmıştır. 1952 yılındaki program, tam anlamıyla bir eğitim programı olmaktan öte; program ve yönetmeliğin, etkinlik çizelgesinin birlikte ele alındığı taslak niteliktedir (Atlı ve Baran, 2017; Sapsağlam, 2013; UNICEF, 2014). 1952 programında gelişim alanları veya amaçlara özel olarak yer ayrılmamıştır. Etkinlik başlıkları altında öğretmene tavsiye niteliğinde açıklamalara yer verilmiştir. 1952 Ana Okulları Yönetmeliği ve Ana Okulu Programı’nda “Anaokullarında Etkinlikler” ve “Veliler ve Çevre iletişim” başlıkları altında öğretmene yönelik bilgiler yer almıştır. “Anaokullarında Etkinlikler” başlığı altındaki maddelere Oyun, İş Faaliyetleri, Çocuğa kazandırılacak davranışlar başlığı altında öğretmenlere içinde sosyal duygusal alan ile ilişkilendirilebilecek bazı bilgilendirmeler yapılmıştır (MEB, 1952). Dolayısıyla sosyal duygusal gelişim unsurlarını tek bir başlık altında görmek mümkün değildir. Bu nedenle Tablo 1a’da 1952 programındaki sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar, bu başlıklar altında incelenecektir.

Tablo 1a’da 1952 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda sosyal-duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verilme durumu ile ilgili detaylar sunulmuştur:

Tablo 1a. 1952 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda Sosyal-Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Oyun	İş Faaliyetleri	Çocuğa Kazandırılacak Davranışlar	Veliler ve Çevre İletişimi
- Cesaret gerektiren oyuncaklarda sözlü olarak cesaretlendirip yardımcı olur. - Çekingen çocukları teşvik eder fakat asla zorlamaz. - Alışmaları için zaman verir. - Çocuğa yapabileceği sorumluluklar verir. - Çocuklar arasında çıkan çatışmalarda öncelikle çocukların çözmesini bekler. Daha sonra müdahil olur. -Dramatizasyon grup oyunlarını teşvik eder.	-Hayvan bakımı ve bahçe çalışmalarına yer verilir. -Milli oyunlara önem verilir. -Sözlü ifade: Çocukta fikirlerini anlatması istenir. Bu sayede rahat ve güzel konuşması sağlanır.	-Selamlaşma -Yardımlaşma, paylaşma. -Açık ve anlaşılır konuşma	-Evde çocuğa sorumluluk verilmeli, -Çocuğa şımaracak kadar şefkat gösterilmemeli, -Evde, çocuğun konuşması ve fikirlerini ifade etmesi sağlanmalı, -Çocuğun doğa sevgisini geliştirmeli ve bu konuda engel konulmamalı.

Kaynak: MEB. (1952). *Anaokulları programı ve yönetmeliği ile anaokullarına öğretmen yetiştirme kursu geçici programı.* Ankara: Milli Eğitim.

Buna göre, Tablo 1a'da görüldüğü gibi, 1952 programında "Oyun" başlığı altında öğretmenlere sunulan bilgilerden sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilen maddelerde "sorumluluk, cesaret, karar verme, problem çözme, oyuna katılma" becerilerine yer verildiği görülmektedir.

"İş Faaliyetleri" başlığı altında öğretmenlere sunulan bilgilerden sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilen maddelerde "sorumluluk, cesaret, kendini ifade etme, doğa sevgisi, milli oyun" becerilerinin altının çizildiği görülmektedir.

"Çocuğa Kazandırılacak Davranışlar" başlığı altında öğretmenlere sunulan bilgilerden sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilen maddelerde isesadece "selamlaşma, yardımlaşma- paylaşma, açık ve anlaşılır konuşma" ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgilerin "kendini ifade etme, yardımlaşma, paylaşma" becerilerine dikkat çekildiği görülmektedir.

"Veliler ve Çevre İletişimi" başlığı altında öğretmenlere sunulan bilgilerden sosyal duygusal gelişim ile ilişkilendirilen maddelerde "sorumluluk, cesaret, kendini ifade etme, doğa sevgisi" gibi becerilerin tekrar altının çizildiği görülmektedir.

Bulgulardan hareketle 1952 Ana Okulları Yönetmeliği ve Ana Okulu Programı'nda sosyal duygusal gelişim unsurlarının bir başlık altına toplanmadığı görülmektedir. Taslak programda özellikle "sorumluluk, cesaret, kendini ifade etme" becerilerine vurgu yapıldığı söylenebilir.

1989 Okul Öncesi Eğitim Programı taslağı, 2293 sayılı Tebliğler Dergisi'nde denenip geliştirilmek üzere kabul edilip uygulamaya konmuştur. Bu program, okul öncesi eğitimin amaçları, ilkeleri, günlük faaliyet çizelgeleri ve her iki yaş grubu için birlikte ele alınacak üniteler ile belirli gün ve haftaların yer aldığı konu merkezli bir program olması dolayısıyla Türkiye'de okul öncesi eğitimde program geliştirme konusunda atılan ilk somut adım niteliği taşımaktadır. Programda öğretim hedefleri olarak nitelendirilen "Beden ve Hareket Gelişimi", "Sosyal ve Duygusal Gelişim", "Zihin Gelişimi" ve "Dil Gelişimi" eğitim amacı başlıkları altında ele alınmıştır (MEB, 1989).

Tablo 1b’de 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar sunulmuştur:

Tablo 1b. 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda Sosyal-Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Gelişim Alanı	Amaçlar
Sosyal ve Duygusal Gelişim	<ul style="list-style-type: none"> Farklı olay ve durumlara uygun farklı duygular gösterebilme Duygularını toplum kurallarına uygun bir şekilde ifade edebilme Kendi kendini denetleyebilme Kendine güvenebilme Toplum kurallarına uyabilme Diğer çocuklarla iletişim kurabilme Yetişkinlerle iletişim kurabilme Okul yaşamına uygun davranabilme

Kaynak: MEB. (1989). Okul öncesi öğretmen kılavuz kitabı. İstanbul: Milli Eğitim.

Tablo 1b incelendiğinde, sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurların bir gelişim alanı olarak ele alındığı görülmektedir. 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda sosyal ve duygusal gelişim olarak ele alınan bu alanda 8 amaç yer almıştır. Bu amaçlar doğrultusunda 21 davranışa yer verilmiştir. Bu davranışlardan bazıları şöyledir (MEB, 1989, s.15-16):

“Grup faaliyetlerine katılma, kendini eleştirme, başladığı işi bitirme, kişileri ve eşyaları paylaşma, haksızlığa uğradığı zaman kendini savunma.”

Tüm bunlardan hareketle, programda bulunan 26 gelişimsel amaçtan 8 tanesi sosyal duygusal alan ile ilişkilendirilmektedir. Sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurların yer aldığı alanda belirtilen amaçlarda *“kendine güven, kendini ifade etme, özdenetim, topluma uyum”* becerilerinin altının çizildiği görülmektedir. Ayrıca 1989 programında ilk defa sosyal ve duygusal gelişim alanından söz edilmektedir.

Tablo 1c’de 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar sunulmuştur:

Tablo 1c. 1994 Anaokulu Programı’nda Sosyal Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Gelişim	Hedefler
Kendinin Farkında Olmanın Gelişimi	<p>Hedef 1: Vücut ve duyu organlarının özelliklerini tanıyabilme</p> <p>Hedef 2: Canlıların ortak ve farklı özelliklerini tanıyabilme</p> <p>Hedef 3: Kendine ait özelliklerin farkına varabilme</p> <p>Hedef 4: Bir birey olarak kendine ait ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varabilme</p> <p>Hedef 5: Sonuçlandırılması gereken etkinliği bitirme konusunda sebat gösterebilme</p>
Duygusal Özelliklerin Gelişimi	<p>Hedef 14: Belli başlı duygularını açıklayabilme</p> <p>Hedef 15: Başkalarının belli başlı duygularını anlayabilme</p>
Sosyal Becerilerin Gelişimi	<p>Hedef 16: Atatürk’ü tanıyabilme</p> <p>Hedef 17: Atatürk’ün Türk toplumu için önemini kavrayabilme</p> <p>Hedef 18: Atatürk’le ilgili etkinliklere katılmaktan zevk duyabilme</p> <p>Hedef 19: Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilme</p> <p>Hedef 20: Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü bilme</p> <p>Hedef 21: Türk toplumu ve diğer toplumların yaşama biçimlerini tanıyabilme</p>

Kaynak: MEB. (1994). Anaokulu Programı (20-26). İstanbul: Milli Eğitim.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programı ile Türkiye’de ilk defa gelişim temelli programın temelleri atılmıştır. Programında konular, hedef davranışların kazandırılması yönünden araç olarak nitelendirilmiştir. Etkinlik planlarının, çocukların bireysel özelliklerini dikkate alan, ilgileri, istekleri, ihtiyaçları doğrultusunda ve eğitim ortamının özgün şekilde hazırlanması esastır. Okul öncesi eğitimin, çocuğa seçim sunması, çocuğu merkeze alan, bireysel farklılıkların gözetilmesini, yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlayan, okul aile iş birliğiyle yürütülmesi esastır (MEB, 1994). Programda ilgi köşelerine bakıldığında; meslek köşesi, açık hava oyun alanı içerisindeki hayal kurmaya yarayan nesnelere, evcilik köşesi, müzik/hareket köşesinin de çocukların sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar olduğu görülmektedir.

Hedefler içerisinde bazı değerler de yer almaktadır. Programda yer alan: *“sevgi, sorumluluk, kendini kontrol etme, duyarlı olma”* değerleri de sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar içerisinde yer almaktadır. 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda çocuğun gelişim özelliklerini 8 yeterlilik alanı halinde belirtilmiştir. Bunlar *“kendinin farkında olmanın gelişimi, psikomotor becerilerin gelişimi, öz bakım becerilerin gelişimi, sosyal becerilerin gelişimi, duygusal becerilerin gelişimi, bilişsel becerilerin gelişimi dil becerilerinin gelişimi, estetik ve yaratıcılık becerilerinin gelişimi”*dir (MEB, 1994).

Tablo 1c incelendiğinde, sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurların üç başlıkta ele alındığı görülmektedir. Bunlar *“kendinin farkında olmanın gelişimi, duygusal özelliklerin gelişimi, sosyal becerilerin gelişimi”* şeklindedir.

“Kendinin farkında olmanın gelişimi” ile ilgili 5 hedef ve bu hedeflerle ilişkilendirilen 18 hedef davranış yer almaktadır. Hedef davranışlardan bazıları şöyledir (MEB, 1994):

“Yapmaktan hoşlandıklarını ve hoşlanmadıklarını çeşitli yollarla gösterme, gerektiğinde çevresindeki arkadaşlarından ya da öğretmeninden etkinliği sürdürmek için yardım isteme, etkinlikler için gerekli zamanı amacına uygun kullanma.”

“Duygusal özelliklerin gelişimi” ilgili iki hedef ve bu hedeflerle ilişkilendirilen dört hedef davranış yer almaktadır. Hedef davranışlar şu şekildedir; *“Belli durumlarla ilgili duygularını söyleme, belli durumlarla ilgili kendi duygularının nedenini söyleme, başkalarının belli durumlarla ilgili duygularını söyleme, başkalarının değişik duygusal tepkilerinin olası nedenlerini söyleme.”* (MEB, 1994).

Sosyal becerilerin gelişimi ilgili yedi hedef ve bu hedeflerle ilişkilendirilen otuz altı hedef davranış yer almıştır. Hedef davranışlardan bazıları şöyledir (MEB, 1994).

“Atatürk ile ilgili etkinlikleri yürütme, Başkalarının konuşmalarını dinleme, Grup içinde iş birliği yapma, Kendisini karşısındakinin yerine koyarak belli başlı mutlulukları paylaşmak, Farklı özellikleri olan insanlara olumlu tavır gösterme.”

Elde edilen bulgulardan hareketle, 1994 programında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verilmesi incelendiğinde, en çok vurgulanan becerilerin *“kendini tanıma, kendini ifade etme, empati kurma, Atatürk’ü tanıma ve sevmeye, iş birliği yapma, paylaşma, özdenetim”* olduğu görülmektedir. Bunların yanında 1994 programında değerler eğitiminden ilk defa söz edildiği de görülmektedir.

Tablo 1d.’de 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar sunulmuştur:

Tablo 1d. 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda Sosyal Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Gelişim Alanı	Hedefler
Sosyal Duygusal Alan	Hedef 1. Duygularını fark edebilme.
	Hedef 2. Duygularını kontrol edebilme.
	Hedef 3. Kendi kendini güdüleyebilme.
	Hedef 4. Başkalarının duygularını fark edebilme.
	Hedef 5. Canlılara ve farklı özellikte olan kişilere karşı olumlu tavır gösterebilme.
	Hedef 6. Başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme.
	Hedef 7. Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü fark edebilme.
	Hedef 8. Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi gösterebilme.
	Hedef 9. Çevresindeki olgu ve olayların estetik özelliklerini fark edebilme.
	Hedef 10. Çevresini estetik bakımdan düzenleyebilme.
	Hedef 11. Estetik özellikler taşıyan özgün ürünler oluşturabilme.
	Hedef 12. Çeşitli sanat dallarındaki eserlerin özelliklerini fark edebilme.
	Hedef 13. Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme.

Kaynak: MEB. (2002). 36-72 Aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı. İstanbul: Ya-Pa.

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı *gelişimsel programın özelliklerini içinde daha fazla barındıran bir çerçeve niteliği* taşımaktadır. Öğretmenler çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişim özellikleri ile okulun ve çevrenin özelliklerine göre programın içeriğinde değişiklikler yapma hakkına sahiptir. Program bu özelliği ile esnek bir program olarak adlandırılmaktadır. 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda ünitelere yer verilmemiştir. Dolayısıyla konular amaç değil araç olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca çocuğu merkeze alan, yaratıcılığın ön planda olduğu, aile katılımına önem veren ve değerlendirmenin çok yönlü yapıldığı bir programdır (Haktanır, Dağlıoğlu ve Güler, 2010).

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın uygulanmasıyla ilgili ilkeler kısmında öğretmenin süreci planlaması, uygulaması ve değerlendirmesi ile ilgili "*Çocukların gelişimsel özelliklerini, ilgi ve isteklerini, gereksinimlerini, çocuğun ailesinin ve içinde bulunduğu çevrenin özelliklerini, dikkate alır*" ifadesi yer almaktadır (MEB, 2002, s. 13). Ayrıca materyal hazırlığı ile ilgili çocukların materyal hazırlanırken yardım etmelerine fırsat verilmesi, çalışacağı materyali kendisinin seçmesi ve oluşturması ve sınıftaki materyalin çocukların ilgi ve gereksinimlerini karşılamaya yönelik olması gerektiği ifadelerine yer verilmiştir.

Eğitim etkinliklerin uygulanması başlığının altında yer alan çocuklara sorumluluk verilmesi, etkinliklerde bireysel- küçük grup- büyük grup dengesine dikkat edilmesi gerektiği, seçilen etkinliklerin çocukların yaşantılarından yararlanılarak oluşturulması ve etkinlik sırasında çocukların düşünce ve tercihlerinin dikkate alınması gerektiği ifadeleri ile sosyal duygusal gelişime değinilmiştir. Ayrıca 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın uygulanmasıyla ilgili açıklamalar kısmında çocuğun sorumluluk alması, kuralların birlikte oluşturulması, etkinliklere çocukların karar vermesi, grupta liderlik özelliği taşıyan çocuklara destek olunması gerektiği ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Tablo 1d incelendiğinde, 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda, sosyal-duygusal gelişim unsurları ile ilgili olarak toplamda 13 hedefe yer verilmiştir. Bunun yanı sıra programda 13 hedefe bağlı 46 tane kazanılması beklenen davranışlar yer almaktadır. Bunların bazıları şöyledir (MEB, 2002, s. 32-33);

“Duygularını söyleme, olumlu duygu ve düşüncelerini uygun şekilde ortaya koyma, kendi isteği ile bir işe başlama, grup etkinliklerine kendi isteği ile katılma, canlıların yaşama hakkına özen gösterme.”

Bulgulardan hareketle 2002 programında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verilmesi incelendiğinde, en çok vurgulanan becerilerin *“kendinin ve başkalarının duyguları ile ilgili farkındalık, sorumluluk, Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi, çevre, iletişim ve estetik”* olduğu görülmektedir. Bunun yanında 1994 programında üç ayrı gelişim alanı olarak yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar, 2002 programında tek bir gelişim alanı olarak ele alınmış ve bundan sonraki programlarda da tek bir alan olarak programda yerini almıştır.

Tablo 1e’de 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar sunulmuştur:

Tablo 1e. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda Sosyal Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Gelişim Alanı	Amaçlar
Sosyal Duygusal Gelişim	Amaç 1. Kendini tanıyabilme
	Amaç 2. Duygularını fark edebilme
	Amaç 3. Duygularını kontrol edebilme
	Amaç 4. Kendi kendini güdüleyebilme
	Amaç 5. Başkalarının duygularını fark edebilme
	Amaç 6. Başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme
	Amaç 7. Hoşgörü gösterebilme
	Amaç 8. Farklılıklara saygı gösterebilme
	Amaç 9. Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme
	Amaç 10. Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü kavrayabilme
	Amaç 11. Estetik özellikler taşıyan ürünler oluşturabilme
	Amaç 12. Çevredeki güzellikleri koruyabilme
	Amaç 13. Çevreyi estetik bakımdan düzenleyebilme
	Amaç 14. Sanat eserlerinin estetik özelliklerini fark edebilme
	Amaç 15. Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi gösterebilme

Kaynak: MEB. (2006). Okul öncesi eğitim programı. İstanbul: Ya-Pa.

2006 yılında ilköğretim programında uygulanan yenilikler, okul öncesi eğitim alanında gerçekleştirilen uygulamalar ve yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler, Avrupa Birliği ve uluslararası esaslara uyum sağlama amacıyla çeşitli AB Ülkelerindeki okul öncesi eğitimde uygulanan yöntemler incelenmiştir. Diğer yandan çocukların demokrasiye, farklı kültürlerle ve insan haklarına duyarlı bireyler olmaları da amaç olarak benimsenmiştir (MEB, 2006). 2006 okul öncesi eğitim programında etkinliklerin bütünleştirilerek işbirlikli öğrenme ortamlarının oluşturulması konusuna değinilmiştir. Ayrıca uygulanan yöntem ve tekniklerde çocukların yaratıcı yönünün desteklenmesi ve çocuğun merkeze alınmasına vurgu yapılmıştır. 2006 programının temel özellikleri arasında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yönelik maddeler yer almaktadır. Bunlara şu şekilde ele alınmıştır (MEB, 2006. s. 16-17);

- *“Çocuğun özgürce deneyimler kazanabilmesine olanak tanıyan ortamlar önemlidir, yaratıcılık ön plandadır.*
- *Günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılması teşvik edilmektedir.*
- *Aile katılımı önemlidir.”*

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaha iyi anlaşılması ve uygulanması için bir öğretmen kılavuz kitabı da çıkartılmıştır. Bu kitapta tüm gelişim alanlarının yanında sosyal duygusal alanına yönelik etkinlik örneklerine, kazanım değerlendirme formu ve gelişim raporu örneğine yer verilmiştir.

Program kitabının ikinci bölümünde; Sosyal Beceri Geliştirme, Empati, İletişim ve Sorumluluk, Çevre Duyarlılığı ve Farklılıklara Saygı Eğitimi başlıkları altında sosyal duygusal gelişime yönelik eğitim etkinliklerine değinilmiştir.

Tablo 1e incelendiğinde, 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda, sosyal duygusal gelişim ile ilgili 15 amaca yer verilmiştir. Programda bu 15 amaç doğrultusunda 58 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlardan bazıları şöyledir (MEB, 2006. s. 27-28);

“Kendiliğinden bir işe başlar, kendiliğinden bir iletişim başlatır, hata yapabileceğini kabul eder, kendisinin farklı özelliklerini kabul eder, günlük yaşamdaki kurallara uyar.”

Bulgulardan hareketle 2006 programında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verme durumu incelendiğinde, en çok vurgulanan becerilerin *“kendini tanıma, kendinin ve başkalarını duygularının farkında olup ifade edebilme, farklılıklara saygı, hoşgörü, sorumluluk, estetik, çevre ve Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi”* olduğu görülmektedir.

Tablo 1f'de 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar sunulmuştur:

Tablo 1f. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda Sosyal Duygusal Gelişim ile İlgili Unsurlara Yer Verme Durumu

Gelişim Alanı	Kazanım
Sosyal Duygusal Gelişim	Kazanım 1: Kendisine ait özellikleri tanır.
	Kazanım 2: Ailesiyle ilgili özellikleri tanır.
	Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.
	Kazanım 4: Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.
	Kazanım 5: Bir olay ya da durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.
	Kazanım6: Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.
	Kazanım 7: Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.
	Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir.
	Kazanım 9: Farklı kültürel özellikleri açıklar.
	Kazanım 10: Sorumluluklarını yerine getirir.
	Kazanım 11: Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır.
	Kazanım 12: Değişik ortamlardaki kurallara uyar.
	Kazanım 13: Estetik değerleri korur.
	Kazanım 14: Sanat eserlerinin değerini fark eder.
	Kazanım 15: Kendine güvenir.
	Kazanım 16: Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar.
	Kazanım 17: Başkalarıyla sorunlarını çözer.

Kaynak: MEB. (2013). Okul öncesi eğitim programı, Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın çağın gerek ve şartlarına göre güncellenmesi gerekli görülmüştür. Çeşitli alan araştırmaları, uygulamadan gelen geri bildirimler ve Okul Öncesi Eğitiminin

Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları bağlamında yapılan mevcut duruma bakılarak 2012-2013 yılında program güncelleme çalışması gerçekleştirilmiştir (MEB, 2013). Program 2012 yılında pilot illerde yapılan uygulama sonuçları doğrultusunda gözden geçirilerek 09.09.2013 tarihli yazı ile ülke genelinde uygulanmaya balanmıştır (Tükel, 2017).

Güncellenen programda "ilgi köşeleri" öğrenme merkezleri olarak ifade edilmiştir. Okul öncesi eğitimi kurumlarında bulunması önerilen merkezler; blok, kitap, müzik, sanat, fen ve dramatik oyun merkezleri olarak belirtilmiştir. Merkezler kazanım ve göstergeler doğrultusunda hazırlandığı için çocukların diğer gelişim alanlarıyla birlikte sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemektedir.

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda günlük eğitim akışında güne başlama zamanında yer alan "Bu süreçte çocukların birbirleriyle ve öğretmenleriyle yüz yüze etkileşimi sağlanır. Özellikle grup içinde utangaç olan veya kendini ifade etmekte zorlanan, kendini iyi hissetmeyen çocukların faydalanabileceği bir süreçtir. Öğretmen sorular sorarak çocukları sohbet etmeye yönlendirir. Çocukların o günkü duygu durumları ile ilgili sohbet edilebilir." ifadesi de sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlardandır (MEB, 2013, s. 52).

Yukarıda yer alan tanım ile sosyal duygusal alana dikkat çekilmektedir. Bunun yanında değerlendirme zamanında çocukla yapılan sohbet ve programda değerlendirme kısmında yer alan duyuşsal, kazanıma yönelik ve yaşamla ilişkilendirme soruları çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri ile ilişkilendirilebilir. Tablo 1f incelendiğinde, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda Sosyal Duygusal gelişim alanı ile ilgili 17 kazanım yer almaktadır. Bu 17 kazanım doğrultusunda 53 göstergeye yer verilmiştir. Bu göstergelerden bazılarında aşağıda yer verilmiştir (MEB, 2013, s. 75-76);

"Duyuşsal özelliklerini söyler, anne/babasının adını, soyadını, mesleğini vb. söyler, duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder, başkalarının duygularının nedenlerini söyler, olumsuz duygularını olumlu sözel ifadeler kullanarak açıklar."

Bulgulardan hareketle 2013 programında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yer verme durumu incelendiğinde, en çok vurgulanan becerilerin "kendisini ve ailesini tanıtmaya, yaratıcılık, başkalarının duygularını açıklama, kendi duygularını uygun yollarla gösterme, haklarını koruma, kendini güdüleme, farklılıklara saygı, farklı kültürleri tanıma, sorumluluk, Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi, estetik, sanat, kendine güven, toplumsal yaşam becerileri ve problem çözme" olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Okul Öncesi Eğitim programlarında genel olarak sosyal-duygusal gelişim ile ilgili hedef-kazanım-amaç ifadelerine yer verme durumu incelendiğinde aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

1952 Okul Öncesi Eğitim Program taslağından 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'na kadar olan okul öncesi eğitim programları incelendiğinde, programlarda çocuklara yönelik gelişimsel desteğin nitelik ve niceliğinde artış olduğu belirlenmiştir. 1952 yılında sınırlı sayıda gelişim alanı ile başlayan süreç her yeni programda farklı gelişimsel alanların katılması ile kısa sürede daha bütüncül bir bakış açısı ile tüm gelişim alanlarını kapsamıştır. Yine bu süreçte gelişimsel hedefler ve bunlara ulaşmak için izlenmesi gereken adımlar, hedef-kazanım-amaç-amaç davranış gibi farklı şekillerde isimlendirilmiş ve detaylandırılmıştır. Bu durum sosyal duygusal gelişim alanı için de geçerlidir. Sosyal Duygusal Gelişim Alanının Hedef-Kazanım-Amaç başlıklarının alt başlığı olan göstergeler ve davranışları da göz önüne alındığında 1952 yılından itibaren 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'na kadar sosyal duygusal gelişim alanı ile ilgili unsurlara verilen önemin arttığı ancak yine de yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

1952 Ana Okulları Yönetmeliği ve Ana Okulu Programı'nda başlıklar altında öğretmene yönelik bilgiler etkinliklerin gruplanması ile yer almıştır. Sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar, bu gruplar içerisinde dağınık olarak yer almaktadır. Programda sosyal duygusal gelişim ile ilgili özellikle "sorumluluk, cesaret, kendini ifade etme" becerileri vurgulanmıştır. Yapılan bu vurgu sosyal duygusal gelişim unsurlarının çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla 1952 programında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara yetersiz düzeyde yer verildiği görülmektedir. Literatürde 1952 programı ile ilgili yapılan diğer çalışmaların bu bulguları destekler nitelikte görüldüğü söylenebilir.

Yazar (2007), çalışmasında 1952 programında yaratıcılığın gelişimi için ortam hazırlanması amaçlanmış olduğunu ancak yeterli düzeyde açıklama verilmemesinin bir eksiklik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sapsağlam (2013) yaptığı "Değerlendirme Boyutuyla Okul Öncesi Eğitim Programları" adlı çalışmasında, 1952 programında değerlendirmeye dair herhangi bir bilgiye yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, 1952 programının eksiklikleri içerisinde sosyal duygusal gelişim unsurlarının da eksik olduğu söylenebilir. Ancak programın; ilk, resmi taslak program olması yönüyle değerli olduğu bir gerçektir.

1952 programı ele alınan başlıklar içerisinde yer alan, Veliler ve Çevre iletişim başlığı "*çocuğa şımartacak kadar şefkat gösterilmemeli*" ifadesi ile oyun başlığı altındaki "*Daima aynı şey ile oynayan çocukları diğer oyuncaklara yönlendirir. Gerekirse oyuncağı ortamdandırabilir.*" başlığı dikkat çekmiştir. Bu ifadeler çocuğa ve çocukluğa verilen önemin, dönemin koşulları sebebiyle yeni gelişmekte olduğunu düşündürmektedir.

1923-1950 arası Cumhuriyet Döneminde yaşanan sosyal politik durumlar çocuğa ve çocukluğa bakışı etkilemiştir. Kurtuluş Mücadelesi, II. Dünya Savaşı toplumu sosyal ve ekonomik yönden olumsuz yönde etkilemiştir. Bu dönemlerde çok sayıda çocuğun çalıştırıldığı, birçok çocuğun sokaklarda yaşadığı, yoksulluk ve işsizliğin yaygın olduğu bilinmektedir. Bunların yanında geçmişte aile ortamlarındadayak ve korkutmanın çocukların eğitiminde sıkça kullanılan bir disiplin yöntemi olduğu da bir gerçektir. Bu dönemde anne-babaların, sevgisini açıkça gösterilirse çocuğun şımarık olacağına dair düşünceleri yaygındır. Ancak Cumhuriyet dönemiyle birlikte azalan nüfusun arttırılması politika haline gelmiştir. Bu dönemle beraber var olan çocuk nüfusunu korunmaya alacak nitelikte politikalar izlenmeye başlamıştır. Bunlarla birlikte Cumhuriyeti özümseyen, demokratik çocuklar anlamına gelen 'gürbüz' çocuklar yetiştirmek kavramları öne çıkmaya başlamıştır (Ahioğlu-Lindberg, 2012; Halman, 1999; Mamur-Işıkçı ve Karatepe, 2016).

Araştırma bulgularına göre 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı, gelişim alanlarını ayrı ayrı incelemiştir. "Sosyal duygusal gelişim" adlandırılması bu programda ilk defa görülmektedir. 1989 programında belirtilen "*Kendi kendini denetleyebilme*" amacından, "*özdenetim*" becerisinin de ilk kez eklendiği görülmüştür. Tüm bunlar göz önüne alındığında, 1989 programının sosyal duygusal gelişim unsurları açısından gelişmiş olduğu söylenebilir. Sosyal duygusal gelişim unsurları programda derli toplu ele alınması yönüyle önemli görülebilir ancak yeterli gösterilmemektedir.

Yapılan diğer çalışmalarda da programın eksik noktalarına vurgu yapılmıştır. Kılıçkaya ve Zelyurt (2015), yaptıkları çalışmada 1989 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda özel gereksinimli bireylere yönelik hiçbir bulguya rastlamamıştır. Yazar, Çelik ve Kök (2008) yaptıkları çalışmada, 1989 programında aile katılımının sadece ilkeler kısmında ifade olarak yer aldığı, aile katılımıyla ilgili detay açıklamada bulunulmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Programda aile katılımına değinilmemiş olması sosyal duygusal gelişimin desteklenmesi yönüyle de bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

1994 okul öncesi eğitim programında, sosyal duygusal gelişimi, üç yeterlilik alanına yayılmış şekilde görülmektedir. Bunlar, sosyal becerilerin gelişimi, duygusal özelliklerin gelişimi ve kendinin farkında olmanın gelişimi şeklinde ele alınarak sosyal duygusal ele alınmıştır.

1994 Okul öncesi eğitim programı incelendiğinde, sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlara önceki programdan farklı olarak, belirgin şekilde “Empati, farklılıklara saygı, Türk gelenek ve görenekleri ve Atatürk’ü tanıma ve sevme” becerilerine yer vermiştir. Dolayısıyla programda toplumsal değer öğelerini öne çıkaran becerilerin yer alma durumunun belirgin şekilde arttığı görülmüştür.

Aile katılımı ile ilgili çalışmalarda, aile katılımı etkinliklerinin çocukların sosyal duygusal gelişimi olumlu yönüyle etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Cömert ve Güleç, 2004; Epstein, 2010). Bundan hareketle sosyal duygusal gelişim unsurları açısından aile katılımının detaylı ele alınmasıyla program değerli kılınmıştır.

Sapsağlam (2016) MEB 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı’nı değerler açısından incelemiştir. Programda değerlere yönelik yalnızca sekiz hedefin bulunduğu ve bu değerlerin programda yeterli düzeyde yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Programda yer alan değerlerin (*Sorumluluk, Temizlik, Sevgi, Duyarlı Olma ve Kendini Kontrol Etme*) tamamı sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar içerisinde yer almaktadır. Bunlardan hareketle sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlarının programda dağınık yer aldığı söylenebilir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programı incelenirken, temel anlamda sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlarla ilişkilendirilecek konuların daha çok bilişsel, dilsel yönüyle hedef davranışlarda ele alındığı görülmüştür. Örneğin “Atatürk’ün belli başlı kişilik özelliklerini söyleme”. Atatürk’ü tanıma, sevme, Türk Büyüğü olarak saygı duyma becerileri sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurdur. Ancak Atatürk’ün kişilik özelliklerini söyleme, dilsel bilişsel bir ifadedir. Programda yer alan bu beceriler kıymetli olsada, programın bu gibi hedef davranışları ifade etme şeklinin bir eksiklik olduğu söylenebilir. Ancak 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı’nın Türkiye’de okul öncesi dönem çocukları için geliştirilen ilk gelişimsel program özelliği taşıması nedeniyle alan adına çok değerli bir adım olduğu düşünülmektedir.

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı gelişimsel yönüyle çocuk merkezli bir programdır. 1994 programında üç ayrı gelişim alanı olarak yer alan sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurlar, 2002 programında tek bir gelişim alanı olarak ele alınmış ve bundan sonraki programlarda da tek bir alan olarak verilmiştir. Sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurların birlikte ele alınmış olması, bu gelişim alanlarının birbiriyle yüksek etkileşiminde olduğunun fark edildiği şeklinde yorumlanabilir.

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı’nın; sınıf ortamı, eğitim durumları ve eğitim materyallerinin kullanımı ile ilgili esnek olması, çocuğu tanımaya önem vermesi bakımından sosyal duygusal gelişim alanı ile ilişkili gösterilebilir. Ancak Gelişli ve Yazıcı (2012) yaptıkları çalışma sonucunda 1994, 2002 ve 2006 yıllarında geliştirilen okul öncesi eğitim programlarında çocuk hakları, değerler eğitimi ve duyu eğitimine yönelik amaç ve kazanımların yeterli ölçüde yer almadığı belirlenmiştir. Bu eğitim alanların sosyal duygusal gelişim ile ilgili olduğu kabul edilirse sosyal duygusal gelişim unsurlarını kapsayan kazanımlara yeterli ölçüde yer verilmediği sonucu çıkarılabilir.

MEB 2002 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda, programın uygulanması ile ilgili ilkelere ailenin çocuğun eğitimine katılımının sağlanması desteklenmiştir. Bu da çocukların sosyal duygusal

gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Cömert ve Güleç (2004) yaptıkları çalışmalarında, okul-aile işbirliğinin sağlanmasının çocukta istenen davranışların geliştirilmesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı, çağın ihtiyaçları göz önüne alınarak, Avrupa Birliği ülkelerindeki okul öncesi eğitim durumları da incelenerek planlanmıştır. 2006 programında çocukların insan haklarına duyarlı, farklı kültürlere ve demokrasiye duyarlı bireyler olarak yetişmeleri amaç olarak belirlenmiştir. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda aile katılımına verilen önem artmış, farklılıklara saygı eğitimi ve kaynaştırma eğitimine de yer verilmiştir (Düşeka ve Dönmez, 2012). Buradan hareketle programın temel amacında sosyal duygusal gelişimin büyük bir önem taşıdığını görülmektedir. Programda yine aylara göre sosyal duygusal gelişim özelliklerine ve sosyal duygusal gelişime yönelik amaç ve kazanımlara yer verilmiştir.

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın öğretmene, sorumluluk, yaratıcılık, empati iletişim, sosyal beceri geliştirme, çevre duyarlılığı ve farklılıklara saygı konularında bilgi ve önerilerde sosyal duygusal gelişim alanı ile ilgili diğer programlarda olmayan bir başka özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündoğdu, Turan, Kızıldaş, Çimen ve Kayserili (2008) öğretmen görüşleri aldıkları çalışmalarında öğretmenler tüm beceri ve kazanımlara ulaşmaya çalışmanın gereksiz olduğunu ve kazanımlar arasında da "sosyal iletişim" ile ilgili olan kazanımların daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda da diğer programda olduğu gibi sosyal duygusal gelişim özellikleri aylara göre verilmiş ve sosyal duygusal gelişime yönelik kazanım ve göstergeler belirtilmiştir. Başaran ve Ulubey (2018) yaptıkları çalışma da okul öncesi öğretmenlerinin çoğu, öğrenme merkezlerinin çocukların sosyalleşmesini sağladığına vurgu yapmışlardır. Aral ve Kadan (2018) yaptıkları araştırmada 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda değerler eğitiminde en fazla sorumluluğa yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı, aile eğitimi (OBADER) ortamın düzenlenmesi, öğretmene verilen rehberlik, çocuğu merkeze alan bakış açısıyla sosyal duygusal gelişim unsurlarının en yoğun ve organize olduğu program niteliği taşımaktadır.

Bireylerin meydana gelen değişimlere uyum sağlayabilmeleri, teknolojiye ayak uydurabilmeleri, hızla üretilen bilgi yığınları arasında bilgiyi seçip, analiz edip ve değerlendirip ele almaları, ele aldıkları bilgiyi günlük hayatlarında uygulayabilmeleri ve ürüne dönüştürebilmeleri için temel becerilerin yanında üst düzey becerilere ve yeterliliklere de sahip olması gerekmektedir. Bilgi çağında olan insanlarda bulunması gereken bu beceriler, "21. yüzyıl becerileri" olarak adlandırılmaktadır (Aygün, Atalay, Kılıç ve Yaşar, 2016; Kozioğlu ve Altınova, 2018). Günümüzde bu becerileri ekonomik, kültürel, politik ve sosyal konularla bağdaştıran birçok araştırmacı geliştirmiş ve tanımlamıştır (Bircan, 2019). Ülkelerin gelecekte olacak rekabet piyasasındaki konumlarında belirleyici olduğu için özellikle gelişmekte olan ülkelerin bu becerilere daha çok önem vermesi gerektiği düşünülmektedir (Yalçın, 2018).

Tüm bu bulgu ve bilgilerden hareketle, 1952'den günümüze Türkiye'de uygulanan Okul Öncesi Eğitim programlarında, sosyal duygusal gelişime verilen önemin arttığı söylenebilir. Ancak bireylerin çağın koşullarına uyum sağlayabilmeleri için sosyal becerilere olan ihtiyacı artarak sürmektedir. Bu nedenle toplumun refahını destekleyecek en önemli faktörlerden biri olan sosyal duygusal becerilerin öneminin fark edilerek, eğitim programlarının içinde daha da geniş yer bulması gerekmektedir.

Öneriler

Geçmişten günümüze Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarında sosyal duygusal gelişim ile ilgili unsurların incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre sosyal duygusal gelişim unsurlarına yer verilme durumu giderek artmıştır. Bu sonuç sevindirici olmakla birlikte bundan sonraki süreç için şu önerilere yer verilebilir:

1. Uygulayıcılara öneriler:

- Öğretmenlerin sosyal-duygusal gelişimin önemi ve okul öncesi eğitim sürecinde nasıl daha iyi destekleyebilecekleri hakkında kişisel olarak kendilerini geliştirebilirler.
- Öğretmenler mevcut programda (MEB, 2013) yer alan sosyal-duygusal gelişime yönelik unsurları daha etkin bir biçimde programlarına alabilir ve uygulayabilirler.
- Kendi sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik kişisel gelişimlerini desteklemek için çalışmalar yapabilirler.

2. Araştırmacılara öneriler:

- Sosyal duygusal gelişim ilgili unsurların programlarda yer alma düzeyinin artırılması için çalışmalarda bulunulabilir.
- Sosyal duygusal becerilerin tamamıyla programın içerisinde yer alması üzerine çalışmalar yapılabilir.

3. Karar vericilere öneriler:

- Toplumun sosyal duygusal becerilerin önemini ve nasıl desteklenebileceğini anlamasına yönelik kamouyu oluşturma çalışmaları yapılabilir.
- Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programları açılabilir.
- Okul öncesi eğitim programlarında kullanılan etkinlik türlerinin içine sosyal- duygusal becerileri desteklenme etkinlikleri ayrı bir etkinlik alanı olarak eklenir.
- Sosyal-duygusal becerileri desteklemeye yönelik erken müdahale programları geliştirilebilir/mevcut programların kullanımı yaygınlaştırılabilir.

Kaynaklar

- Ahioğlu-Lindberg, E. (2012). Çocuk yetiştirme açısından Türkiye’de çocukluğun tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 41-52. http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/1709089118_E.%20N.%20Ahio%c4%9flu-Lindberg.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Aral, N. ve Kadan, G. (2018). 2013 okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 113-131. <http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182159>
- Atay, M. (2005). *Çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Kök.
- Atlı, S. ve Baran, G. (2017). II. Meşrutiyet Dönemi’nden günümüze okul öncesi eğitim programlarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarının değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1-13. <http://www.yyusbedergisi.com/dergi/ii-mesrutiyet-doneminden-gunumuze-okul-oncesi->

egitim-programlarında-ve-ogretmen-kilavuz-kitaplarında-okuma-yazmaya-hazirlik-calismalarinin-degerlendirilmesi20171227090218.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Aydın, O. (2003). Okul öncesi dönem çocuğunun gelişim özellikleri. M. Sevinç (Ed.), *Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* içinde (s. 132-141). Ankara: Morpa Kültür.
- Aygün, Ş. S., Atalay, N., Kılıç, Z. ve Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 160-175. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/399416> sayfasından erişilmiştir.
- Başal, H. A. (2013). *Okul öncesi eğitime giriş*. Bursa: Ekin.
- Başaran, S. T. ve Ulubey, Ö. (2018). 2013 Okul öncesi eğitim programının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(2), 1-38. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/461691> sayfasından erişilmiştir.
- Bayhan, S. P. ve Artan, İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Bircan, M. A. (2019). *Stem eğitimi etkinliklerinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin STEM'e yönelik tutumlarına, 21. yüzyıl becerilerine ve matematik başarılarına etkisi*. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Boz, M., Uludağ, G. ve Tokuç, H. (2018). Aile katılımlı sosyal beceri oyunlarının okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 138-157. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/en/download/article-file/462736> sayfasından erişilmiştir.
- Ceylan, R. ve Yiğitalp, N. (2018). Aile katılımlı ve aile katılımsız sosyal beceri eğitiminin çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 1119-1127. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.453737> sayfasından erişilmiştir.
- Cömert, D. ve Güleç, H. (2004). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: Öğretmen-aile-çocuk ve kurum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 131-145. <https://sbd.aku.edu.tr/VII/comert.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Çakar, U. ve Arbak, Y. (2004). Modern yaklaşımlar ışığında değişen duygu-zeka ilişkisi ve duygusal zeka. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 23-48. <https://milet.adm.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/5536/6.3%2520cakar-arbak.pdf?sequence=1&isAllowed=y> sayfasından erişilmiştir.
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Bilim, eğitim psikolojisi ve gelişimle ilgili kavramlar. R. Ç. Eroğul ve F. Yurtal (Ed.), *Eğitim psikolojisi el kitabı* içinde (s. 1-46). Ankara: Mentis.
- Çetin, N. (2019). *Beş-altı yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal-duygusal uyumu, anne babaların evlilik doyumu ve ego durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Çiftçi, H. A. (2015). *Sosyal-duygusal gelişim değerlendirme ölçeği: 48-66 aylık çocuklar için uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Dilbaz, M. (2020). *Gelişimsel dil bozukluğu riski olan çocukların sosyal-duygusal ve dil gelişimleri arasındaki ilişkinin normal dil gelişimi gösteren akranları ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Düşeka, G. ve Dönmez, B. (2012). Türkiye’de yayımlanan okul öncesi eğitim programları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 1(1), 68-75. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/401598> sayfasından erişilmiştir.
- Ekinci-Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. DokuzEylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (6.Baskı). Ankara: Anı.
- Elcik, F. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden aldıkları sosyal duygusal destek düzeyi ile sosyal duygusal becerileri arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Epstein, J. L. (2010). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81-96. <https://doi.org/10.1177/003172171009200326>
- Eraslan-Çapan, B. ve Korkut-Owen, F. (2017). Çocukların kendilik değerini geliştirmede kendilik değeri geliştirme programı ve sosyal duygusal eğitim programının etkililiği. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(62), 756-769. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/292927> sayfasından erişilmiştir.
- Esen-Aygün, H. (2017). *Sosyal-duygusal öğrenme programlarının sosyal duygusal öğrenme becerilerinin gelişimine, akademik başarı ve sınıf iklimi algısına etkisi*. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gelişli, Y. ve Yazıcı, E. (2012). Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programlarının tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 85-93. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/296402> sayfasından erişilmiştir.
- Gormley-Jr, W. T., Phillips, D. A., Newmark, K., Welti, K. ve Adelstein, S. (2011). Social-emotional effects of early childhood education programs in Tulsa. *Child Development*, 82(6), 2095-2109. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01648.x>
- Gündoğdu, K., Turan, S., Kızıldaş, E., Çimen, N. ve Kayserili, T. (2008). 2002 ve 2006 okul öncesi öğretim programlarında yer alan değişikliklerin öğretmen algılarına göre karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 47-71. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/31360> sayfasından erişilmiştir.
- Haktanır, G., Dağlıoğlu, H. E. ve Güler, T. (2010). *Türkiye’de okul öncesi eğitimin durumu*. Ankara: UNESCO.
- Halman, T. (1999). Cumhuriyet ve çocuk. B. Onur (Ed.), *Çocuk cumhuriyeti içinde* (s.17-24). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: demokratik bir eğitim programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1(3), 29-42. <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/131963-20120419153214-hotaman-2.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198102> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıçkaya, A. ve Zelyurt, H. (2015). Okul öncesi programlarında özel gereksinimli bireylerin yer alma durumlarının incelenmesi (1989-2013). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(4), 200-212. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/407852> sayfasından erişilmiştir.
- Kozioğlu, İ. ve Altunova, N. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini yordama gücü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(3), 522-531. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1711729> sayfasından erişilmiştir.
- Körler, Y. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kuru, N. (2006). *6 yaş grubu çocuklarda benlik algısını desteklemeye yönelik sosyal-duygusal hazırlık programının etkililiğinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mamur-Işıkçı, Y. ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de çocuğa yönelik sosyal politika uygulamaları ve tarihsel analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 69-100. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/269298> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (1952). *Anaokulları programı ve yönetmeliği ile anaokullarına öğretmen yetiştirme kursu geçici programı*. Ankara: Milli Eğitim.
- MEB. (1989). *Okul öncesi öğretmen kılavuz kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (1994). *Anaokulu programı (37-60 Ay)*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (2002). *36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa.
- MEB. (2006). *Okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa.
- MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Melikoğlu, M. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin problem çözme becerileri ile sosyal uyum becerileri ve sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Pekçan-Akça, R. (2020). *Annelere yönelik oyun temelli sosyal-duygusal gelişim destek programının 24-30 aylık bebeklerin sosyal-duygusal gelişimlerine ve anne-bebek ilişkisine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Samancı, O. ve Uçan, Z. (2017). Social skill education in children. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 21(1), 281-288. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/475787> sayfasından erişilmiştir.
- Sapsağlam, Ö. (2013). Değerlendirme boyutuyla okul öncesi eğitim. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1) 63-73. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/82106> sayfasından erişilmiştir.

- Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi eğitim programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 11(9), 683-700. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9571>
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlilikleri kazandırmalıdır? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(10), 21-30. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88199> sayfasından erişilmiştir.
- St-Clair, M. C., Forrest, C. L., Yew, S. G. K. ve Gibson, J. L. (2019). Early risk factors and emotional difficulties in children at risk of developmental language disorder: A population cohort study. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 62(8), 2750-2771.
- Şenol, F. ve Metin, E. (2021). Kaynaştırma uygulaması yapılan okul öncesi sınıflarında drama eğitim programının çocukların etkileşimleri ve sosyal becerileri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 46(208). <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2021.9033>
- Tabur, S. T. (2020). *Bilişsel gelişim düzeyi ve psikolojik belirtilerin ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Temizyürek, F. (2008). Çocukta dil gelişim süreci. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (7), 169-176. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/345682> sayfasından erişilmiştir.
- Totan, T. (2011). *Problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tuncer, B. (2015). Okul öncesi eğitimdeki çağdaş yaklaşımların incelenmesi ve MEB okul öncesi programıyla karşılaştırılması. *International Journal of Field Education*, 1(2), 39-58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90121> sayfasından erişilmiştir.
- Tükel, A. (2017). *2013 okul öncesi eğitim programı ile ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türkoğlu, B. (2016). *Oyun temelli bilişsel gelişim programının 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişimine etkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TÜSİAD. (2020). *Sosyal ve duygusal öğrenme becerileri raporu*. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10450-sosyal-ve-duygusal-ogrenme-becerileri> sayfasından erişilmiştir.
- Uçuş-Güldal, Ş. ve Demişbaş, İ. (2017). Okul öncesi eğitim programı ile ilköğretim hayat bilgisi öğretim programının sarmallığının incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1084-1105. <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.322800>
- UNİCEF. (2014). *Öğretim programları ve eğitim materyalleri inceleme raporu*. Ankara: MEB.
- Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(1), 183-201. <https://doi.org/10.30964/auebfd.405860>
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2016). Türkiye'de okulöncesi öğretim programlarının tarihsel gelişimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 62-76. <https://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdf>

viewer?vid=0&sid=6b5b83fc-9612-4f66-95b0-ab2ee9fb2222%40pdc-v-sessmgr03 sayfasından erişilmiştir.

Yazar, A. (2007). *1914 - 2006 okul öncesi eğitim programlarında yaratıcılığın incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yazar, A., Çelik, M. ve Kök, M. (2008). Aile katılımının okul öncesi eğitimde ve 2006 okul öncesi eğitim programındaki yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 233-243. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/32122> sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, Y. ve Temel, Z. F. (2020). Yaşam becerileri eğitim programının anasınıfına devam eden çocukların yaşam becerilerine ve sosyal uyumlarına etkisinin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 384-405. <https://doi.org/10.33308/26674874.2020342212>

Yazarların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar araştırma sürecine eşit şekilde katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Bildirim

Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.